

Briselē, 14.12.2018.
COM(2018) 843 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI
par to, kā tiek īstenota Regula (ES) Nr. 1260/2013 par Eiropas demogrāfijas statistiku

1. IEVADS

Ar Regulu (ES) Nr. 1260/2013 par Eiropas demogrāfijas statistiku¹ (turpmāk tekstā “Regula”) ir izveidots vienots tiesiskais regulējums, lai izstrādātu, sagatavotu un izplatītu Eiropas statistiku par iedzīvotājiem un to dzīves notikumiem.

Pirms tam dalībvalstis vairākus gadus iesniedza šādus datus brīvprātīgi, taču to pamatā bija atšķirīgas demogrāfijas definīcijas, jēdzieni un metodes un tāpēc pastāvēja datu neviendabīguma, nesalīdzināmības un neatbilstības riski, kā arī riski saistībā ar to, ka dati netika iesniegti savlaicīgi. Vienotā regulējuma mērķis bija nodrošināt, ka tiek iegūta augstas kvalitātes nepieciešamā ikgadējā demogrāfijas statistika, ko uzskata par būtisku dažādu politikas virzienu izstrādē un novērtēšanā, īpaši attiecībā uz sociāliem un ekonomiskiem jautājumiem valstu un reģionālā līmenī. Tas ir īpaši svarīgi, jo statistika par iedzīvotājiem un to dzīves notikumiem ir dažādu politikas rādītāju kopsaucējs.

Saskaņā ar Regulas 11. pantu Komisijai līdz 2018. gada 31. decembrim ir jāiesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei pirmais ziņojums par Regulas īstenošanu, un otrs ziņojums — līdz 2023. gada 31. decembrim. Šis dokuments ir minētais pirmais ziņojums.

Šā ziņojuma 2. punktā ir sniegts pārskats par Eiropas demogrāfijas statistiku un jo īpaši par Regulas prasībām un saistīto īstenošanas pasākumu, ko pieņēmusi Komisija².

Ziņojuma 3. punktā ir izvērtēts, kā Regula tiek īstenota, ņemot vērā noteiktos kvalitātes kritērijus, ko piemēro Eiropas statistikai, tostarp attiecībā uz salīdzināmību un slogu, kas uzlikts datu sniedzējiem un respondentiem dalībvalstīs.

Ziņojuma 4. punktā ir aprakstītas izmantotās datu vākšanas un novērtēšanas metodes, tostarp tās, ko izmanto iedzīvotāju kopskaita novērtēšanai (Regulas 4. pants).

Ziņojuma 5. punktā ir aprakstīti galvenie rezultāti, kas gūti priekšizpētē par definīciju “pastāvīgā dzīvesvieta”, un šīs definīcijas ieviešana dalībvalstīs (8. pants).

Visbeidzot, 6. punktā ir izskatīti jautājumi, kas būtu jāizvērtē, lai uzlabotu vienoto regulējumu, ņemot vērā iepriekšējos punktos izklāstītos secinājumus.

2. PĀRSKATS PAR DEMOGRĀFIJAS STATISTIKU, KO REGLAMENTĒ AR REGULU

Galvenās statistikas jomas, ko reglamentē ar Regulu (ES) Nr. 1260/2013, ir šādas:

- iedzīvotāji pēc vecuma, dzimuma un dzīvesvietas reģiona;
- dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumi pēc dzimuma, notikuma mēneša, dzīvu bērnu piedzimšanas secības, mātes vecuma, mātes dzimšanas gada, mātes dzimšanas valsts, mātes valstiskās piederības valsts un mātes dzīvesvietas reģiona;
- nāves gadījumi pēc vecuma, dzimuma, dzimšanas gada, dzīvesvietas reģiona, dzimšanas valsts, valstiskās piederības valsts un notikuma mēneša; un
- “pastāvīgo iedzīvotāju”³ kopskaits īpašām Savienības vajadzībām.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 20. novembra Regula (ES) Nr. 1260/2013 par Eiropas demogrāfijas statistiku (OV L 330, 10.12.2013., 39. lpp.).

² Komisijas 2014. gada 4. marta Īstenošanas regula (ES) Nr. 205/2014, ar ko attiecībā uz datu dalījumiem, termiņiem un datu pārskatīšanām paredz vienādus īstenošanas nosacījumus Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES) Nr. 1260/2013 par Eiropas demogrāfijas statistiku (OV L 65, 5.3.2014., 10. lpp.).

Ar Regulu tiek izveidots juridiskais pamats tādu datu vākšanai, kas nepieciešami:

- detalizētai demogrāfijas statistikai par iedzīvotājiem, dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumiem un nāves gadījumiem valstu un reģionālā līmenī (3. pants); un
- iedzīvotāju kopskaita noteikšanai kvalificēta balsu vairākuma (KBV) vajadzībām Padomē, jo īpaši saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 238. panta 2. punktu (4. pants).

Attiecībā uz 3. pantu, lai arī dalībvalstīm ir jāsniedz dati par to “pastāvīgajiem iedzīvotājiem”, ir pieļaujams zināms elastīgums un dalībvalstis var sniegt datus par “likumīgi dzīvojošajiem iedzīvotājiem” vai “reģistrētajiem iedzīvotājiem” un saistītajiem dzīves notikumiem (dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumiem un nāves gadījumiem). Konkrētāk, Regulas 2. panta d) apakšpunktā ir noteikts, ka gadījumā, ja “pastāvīgās dzīvesvietas” apstākļus nevar piemērot, var uzskatīt, ka “pastāvīgā dzīvesvieta” ir juridiskā vai reģistrētā dzīvesvieta.

Lai palīdzētu īstenot Regulu, Komisija (*Eurostat*) cieši sadarbojas ar valstu iestādēm, kas iesaistītas attiecīgo datu sagatavošanā un iesniegšanā. Šāda sadarbība patiešām ir notikusi vairākus gadus, kad dati tika sniegti brīvprātīgi. Statistikas datus *Eurostat* iesniedz valstu statistikas iestādes (VSI).

Saskaņā ar 3. panta 4. punktu Regulā (ES) Nr. 1260/2013 Komisija pieņēma Īstenošanas regulu (ES) Nr. 205/2014, lai noteiktu praktiskus pasākumus attiecībā uz datu dalījumiem, nosūtīšanas termiņiem un pārskatīšanu. Tā rezultātā dalībvalstis papildus sniedz *Eurostat*:

- ikgadējus provizoriskos datus par iedzīvotāju kopskaitu, dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumu kopskaitu un nāves gadījumu kopskaitu valsts līmenī (sešos mēnešos no katra pārskata gada beigām); un
- provizoriskos ikmēneša datus par dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumu kopskaitu un nāves gadījumu kopskaitu, aptverot ne mazāk kā pārskata gada pirmos sešus mēnešus (līdz tā paša gada 30. novembrim).

Papildus datiem, kurus sniedz saskaņā ar Regulu, dalībvalstis brīvprātīgi nosūta noteiktu skaitu tabulu, piemēram, informāciju par nāves gadījumiem pēc vecuma, dzimuma un iegūtā izglītības līmeņa, ko izmanto, lai aprēķinātu paredzamo mūža ilgumu pēc iegūtā izglītības līmeņa.

Veicot striktu uzraudzību (pamatojoties uz visaptverošiem metadatiem) attiecībā uz jēdziena “pastāvīgā dzīvesvieta” un tā definīcijas ievērošanu, ar Regulu nodrošina, ka dalībvalstu iedzīvotāju dati, kas sniegti KBV noteikšanai (4. pants), ir salīdzināmi.

³ “Pastāvīgā dzīvesvieta” ir vieta, kurā persona parasti pavada dienas atpūtas daļu, neņemot vērā īslaicīgu prombūtni izklaides, brīvdienu pavadīšanas, draugu un radnieku apciemošanas, darīšanu, ārstniecības vai svētceļojumu nolūkā. Par konkrētas ģeogrāfiskās teritorijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem uzskata personas:

- kuras pastāvīgajā dzīvesvietā ir dzīvojušas vismaz 12 mēnešu ilgu nepārtrauktu laikposmu pirms pārskata datuma; vai
- kuras pastāvīgajā dzīvesvietā ir ieradušās 12 mēnešos pirms pārskata datuma ar nodomu tajā pavadīt vismaz vienu gadu.

3. NOSŪTĪTO DATU KVALITĀTE

Šajā punktā ir izvērtēta Regulas īstenošana atbilstoši standarta kvalitātes kritērijiem saskaņā ar principiem, kas izklāstīti Eiropas Statistikas prakses kodeksā⁴ un Regulas (EK) Nr. 223/2009 par Eiropas statistiku⁵ 12. pantā.

Saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1260/2013 dalībvalstīm ir jāvēc, jāapkopo, jāapstrādā un jānosūta saskaņota statistika par iedzīvotājiem un dzīves notikumiem. Tām ir jānodrošina datu kvalitāte, piemērojot tādus īpašus kvalitātes kritērijus kā punktualitāte un precizitāte (sk. tālāk), par ko tām ir jāziņo *Eurostat*. *Eurostat* izskata dalībvalstu kvalitātes metadatus un novērtējumus un publicē statistiku savā tīmekļa vietnē daudzdimensionālu tabulu vai analītisku rakstu formā, ko papildina attiecīgie metadati.

Pirms Regulas stāšanās spēkā dalībvalstis jau brīvprātīgi sniedza lielāko daļu no vajadzīgajiem datiem. Taču jaunā juridiskā pamata ietvaros datu pieejamība un pilnīgums ir ievērojami uzlabojies. Vispārīgi datu kvalitātes uzlabojumi ir nodrošinājuši labāku datu precizitāti, saskaņotību un salīdzināmību. Dalībvalstis ir uzlabojušas pamatā esošos datu avotus, kā arī metodikas un statistikas rīkus, ko izmanto datu sagatavošanā, un tā rezultātā ir nodrošināts labāks datu tvērums un punktuālāka datu nosūtīšana. Tas ir ļāvis Komisijai saīsināt laiku, kas vajadzīgs datu izplatīšanai, veicinot savlaicīgāku datu publicēšanu un turpinot uzlabot datu pieejamību lietotājiem, piemēram, nodrošinot uzlabotus metadatus un saskaņotus datus (sk. 3.4. punktu tālāk).

Turklāt šo datu vākšana ir apvienota ar tādu datu vākšanu, kas prasīti saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 862/2007 par Kopienas statistiku attiecībā uz migrāciju un starptautisko aizsardzību⁶ 3. pantu, lai nodrošinātu konsekveni starp dažādiem iedzīvotāju daļījumiem un, cik vien iespējams, demogrāfiskajos rādītājos par iedzīvotājiem, dzīves notikumiem un migrācijas plūsmām. Ir apvienota arī dalībvalstu metadatu iesniegšana.

3.1. Atbilstība

Komisija izmanto demogrāfijas statistiku, lai sagatavotu regulāros ziņojumus, politikas priekšlikumus, saskaņā ar ES tiesību aktiem prasītos īstenošanas ziņojumus un politikas analīzi. Piemēram, Komisijas ziņojumos par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju⁷ un *ES ceturkšņa pārskata par situāciju nodarbinātībā un sociālajā jomā* “īpašajā pielikumā par demogrāfijas tendencēm”⁸ tiek izmantota reģionu un valstu informācija par iedzīvotājiem un to dzīves notikumiem. Viens piemērs, kurā saskaņā ar Regulu nosūtītie dati tika izmantoti tieši, ir *Eurostat* trīs gadu demogrāfiskās iedzīvotāju skaita prognozes⁹, kurās aprakstīts, kā mainītos iedzīvotāju skaits un struktūra, ja netiktu mainīti noteikti pieņēmumi par dzimstību,

⁴ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-32-11-955>

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 11. marta Regula (EK) Nr. 223/2009 par Eiropas statistiku un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK, *Euratom*) Nr. 1101/2008 par tādas statistikas informācijas nosūtīšanu Eiropas Kopienas Statistikas birojam, uz kuru attiecas konfidencialitāte, Padomes Regulu (EK) Nr. 322/97 par Kopienas statistiku un Padomes Lēmumu 89/382/EEK, *Euratom*, ar ko nodibina Eiropas Kopienas Statistikas programmu komiteju (OV L 87, 31.3.2009., 164. lpp.).

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 11. jūlija Regula (EK) Nr. 862/2007 par Kopienas statistiku attiecībā uz migrāciju un starptautisko aizsardzību, kā arī lai atceltu Padomes Regulu (EEK) Nr. 311/76 attiecībā uz statistikas vākšanu par ārvalstu darba ņēmējiem (OV L 199, 31.7.2007., 23. lpp.).

⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/cohesion-report/

⁸ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6917833/KE-BM-15-003-EN-N.pdf/> (pieejams tikai angļu valodā).

⁹ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data> (pieejamas tikai angļu, franču un vācu valodā).

mirstību un migrāciju. Šīs prognozes izmanto arī ziņojumā par novecošanu¹⁰, lai novērtētu iedzīvotāju novecošanas ietekmi uz ekonomiku un budžetu ilgtermiņā.

Turklāt statistika ir galvenie ievaddati ES lēmumu pieņemšanas procesā, jo no iedzīvotāju skaita ir atkarīgs dalībvalstu KBV sadalījums Padomē.

Saskaņā ar Regulu sagatavoto statistiku regulāri izmanto valstu valdības, starptautiskas organizācijas, akadēmiskie pētnieki un pilsoniskās sabiedrības grupas, kas strādā ar dažādiem tematiem, kā arī plānošanas, uzraudzības un novērtēšanas programmās dažādās sociālās un ekonomikas politikas jomās. To izmanto, piemēram, lai:

- analizētu sabiedrības novecošanu un tās ietekmi uz ilgtspēju un labklājību;
- novērtētu dzimstību saistībā ar pamatojumu ģimenes politikas veidošanai; un
- aprēķinātu statistiku uz vienu iedzīvotāju.

No visiem statistikas datiem, ko izplata *Eurostat*, vieni no visvairāk izmantotajiem ir dati, kas saistīti ar iedzīvotājiem. *Eurostat* tīmekļa vietnes sadaļā “Population” (“Iedzīvotāji”)¹¹ ir izklāstīta pieejamā statistika, saistītie ES tiesību akti (arī Regula (ES) Nr. 1260/2013) un datu vākšanas metodes. Kopš 2016. gada vidus tā ir tematiskā sadaļa, kurai ir lielākais lietotāju skatījumu skaits, proti, lapas apmeklējumu skaits gada laikā ir pusmiljona robežās.

Laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam¹² ikgadējie iedzīvotāju dati valstu līmenī¹³ konsekventi bija vispopulārākā sociālās statistikas tabula (11–18 % no skatījumiem gadā) un viena no trim visbiežāk skatītajām *Eurostat* tabulām. Pieaug lietotāju interese par datiem, kas saistīti ar iedzīvotāju skaita izmaiņām. Lapas “Demographic balances and crude rates at national level” (“Demogrāfiskais līdzsvars un neapstrādāti rādītāji valstu līmenī”)¹⁴ skatījumu skaits 2015.–2017. gadā pieauga par 66 %, tādējādi nostiprinot tās pozīciju starp vispopulārākajām *Eurostat* datu kopām.

Šie rezultāti apstiprina datu atbilstību lietotājiem un sabiedrībai kopumā.

3.2. Precizitāte

Saskaņā ar subsidiaritātes principu dalībvalstis pašas var izlemt, kādus datu avotus izmantot, ievērojot valsts tiesību aktus un praksi. Attiecīgā gadījumā var izmantot zinātniski pamatotas un dokumentētas statistiskās novērtēšanas metodes (Regulas 7. pants).

Kopā ar pamatdatiem *Eurostat* saņem metadatus, kas galvenokārt saistīti ar datu precizitāti un kuros cita starpā izskaidroti:

- izmantotie datu avoti un procedūras;
- datiem piemērotās aplēses vai modelēšana; un

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/2018-ageing-report-underlying-assumptions-and-projection-methodologies_en (pieejams tikai angļu valodā).

¹¹ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections> (pieejama tikai angļu, franču un vācu valodā).

¹² Tas aptver visa veida izplatīšanu saskaņā ar Regulu, jo saskaņā ar 3. pantu savāktie dati pirmoreiz tika izplatīti 2015. gada pirmajā ceturksnī.

¹³ “Population on 1 January” (“Iedzīvotāju skaits 1. janvārī”) — tiešsaistes datu kods: [tps00001](#) (pieejama tikai angļu, franču un vācu valodā).

¹⁴ “Population change — demographic balance and crude rates at national level” (“Iedzīvotāju skaita izmaiņas — demogrāfiskais līdzsvars un neapstrādāti rādītāji valstu līmenī”) — tiešsaistes datu kods: [demo_gind](#) (pieejama tikai angļu, franču un vācu valodā).

- to iespējamā ietekme uz atbilstību Regulas definīcijām.

Kopš Regulas stāšanās spēkā datu validēšana ir uzlabota, ieviešot anketā vairāk pārbaudi, kas turklāt ir plašākas. Dalībvalstis veic šīs pārbaudes pirms datu nosūtīšanas, tādējādi ir uzlabojusies kopējā datu kvalitāte. Līdzīgi, pateicoties uzlabotiem noteikumiem par datu validēšanu *Eurostat* datubāzē pirms to izplatīšanas, ir vēl vairāk uzlabojusies rezultātu kvalitāte.

Lai arī ir veikti daudzi uzlabojumi, specifiskas ar precizitāti saistītas problēmas joprojām pastāv attiecībā uz:

- pārāk šauru tvērumu (piem., kad cilvēki neregistrē savu dzīvesvietu); un
- pārāk plašu tvērumu (piem., kad cilvēki neizregistrējas, jo bieži vien vai nu nav noteikta tāda prasība, vai arī nav motivācijas to darīt).

Šajā kontekstā *Eurostat* aicina izmantot “spoguļplūsmas”, par kurām ziņojušas partnervalstis, lai novērstu ar tvērumu saistītās kļūdas, ko radījusi tendence neregistrēties un neizregistrēties. *Eurostat* ir uzraudzījis šo darbu padziļinātās diskusijās ar VSI un veicinot spoguļplūsmas datu apmaiņu starp dalībvalstīm, ņemot vērā personas datu aizsardzības noteikumus un valstu tiesību aktu atšķirības.

Eurostat un dalībvalstis pastāvīgi sadarbojas, lai atrisinātu neatrisinātos jautājumus, un uzlabojumi tiek apspriesti un apstiprināti Komisijas ekspertu grupas iedzīvotāju statistikas jautājumos ikgadējās sanāsmēs, kurās piedalās visu VSI pārstāvji.

3.3. Savlaicīgums un punktualitāte

Galvenais termiņš demogrāfijas datu kopuma iesniegšanai *Eurostat* ir 12 mēneši pēc pārskata gada beigām; trīs mazas datu kopas ir jānosūta 6, 8 un 11 mēnešos pēc pārskata gada beigām.

Datu sniegšanā saskaņā ar Regulu ir novērots būtisks punktualitātes uzlabojums salīdzinājumā ar iepriekš īstenoto brīvprātīgo pieeju. Tas jo īpaši ir saistīts ar to, ka dalībvalstīs ir ieviesti automātiski izraksti no to statistikas datubāzēm, lai rīkotos saskaņā ar *Eurostat* datu pieprasījumiem un *Eurostat* regulāro atbilstības uzraudzību. Saglabājas dažas problēmas, kas ir atsevišķi gadījumi un neatkārtojas, piemēram, traucējumi, ko izraisa datorsistēmu darbības kļūmes.

Strukturētāka un pilnīgāka saskaņā ar Regulu nepieciešamo datu nodošana ir ļāvusi *Eurostat* iepriekš sagatavot datu apstrādi un tādējādi uzlabot datu apstrādes un izplatīšanas ātrumu un efektivitāti. Laikposms no datu saņemšanas un validēšanas līdz to publicēšanai *Eurostat* tīmekļa vietnē tagad ir kļuvis īsāks. Apstrādes laiku vēl vairāk ir samazinājusi pakāpeniska automātisku iekšējo validēšanas procedūru ieviešana anketās, kas ietver valstu datu sniedzēju informēšanu par konstatētajām kļūdām.

3.4. Pieejamība un skaidrība

Dalībvalstu dati un ES kopsavilkuma dati ir brīvi pieejami *Eurostat* tīmekļa vietnē¹⁵. ES demogrāfijas statistika¹⁶ lietotājiem ir pieejama trijos galvenajos kanālos:

¹⁵ *Eurostat* mājas lapā (<http://ec.europa.eu/eurostat>) un datubāzē (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>) (abas pieejamas tikai angļu, franču un vācu valodā).

¹⁶ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections> (pieejama tikai angļu, franču un vācu valodā).

- sadaļā “*Tables*” (“Tabulas”) — iepriekš izveidotas divdimensionālas tabulas aptver visbiežāk vajadzīgos datus viegli pieejamā veidā lietotājiem, kas šo vietni apmeklē retāk vai kuriem ir mazākas specializētās zināšanas;
- sadaļā “*Database*” (“Datubāze”) ir pieejamas daudzdimensionālas tabulas, kas ļauj lietotājiem veikt sarežģītākus un detalizētākus vaicājumus. Gadījumā, ja ir vajadzīgi ļoti specifiski vai detalizēti dati, pēc lietotāja pieprasījuma *Eurostat* sniedz pielāgotus izrakstus; un
- regulāri atjauninātos rakstos iedzīvotāju statistika ir apkopota vienkāršā veidā, apvienojot grafikus, tabulas un analīzes par dažādiem ar iedzīvotājiem saistītiem tematiem¹⁷.

Demogrāfijas dati ir iekļauti tādos publikāciju krājumos kā *Eurostat* izdots “*Regional Yearbook*”¹⁸ un detalizētās publikācijās ar uzsvāru uz specifiskiem ar demogrāfiju saistītiem tematiem¹⁹. Vairākas reizes gadā datu publikācijas papildina plaši izplatīti paziņojumi preseī vai īsas ziņas. *Eurostat* veicina “*Statistics Explained*” rakstu izmantošanu, sniedzot vairāk informācijas par statistiku, tendencēm un to interpretāciju. Šādi raksti²⁰ tiek veidoti un regulāri atjaunināti par dažādiem datiem, kas savākti saskaņā ar Regulu.

3.5. Salīdzināmība un saskaņotība

Eiropas demogrāfijas statistikas pamatā ir augsta līmeņa saskaņotība attiecībā uz jēdzieniem, definīcijām, klasifikācijas sistēmām un metodikām. Metodiskie jautājumi tiek regulāri apspriesti īpašā Komisijas ekspertu grupā iedzīvotāju statistikas jautājumos, kas arī veicina pieredzes apmaiņu un vienotu praksi ES un citur. Lai nodrošinātu statistikas salīdzināmību, *Eurostat* pārbauda, vai saņemtie dati ir iekšēji un laika griezumā konsekventi un salīdzināmi starp reģioniem un dalībvalstīm saskaņā ar Eiropas Statistikas sistēmas kvalitātes nodrošināšanas pamatstruktūru²¹.

Tomēr attiecībā uz detalizētu statistiku saskaņā ar Regulas 3. pantu visgrūtāk risināmā problēma ir izrādījusies jēdziena “pastāvīgā dzīvesvieta” strikta piemērošana. Ir ieguldīts daudz pūļu, un daudzas dalībvalstis tagad var tuvināt jēdzienu “pastāvīgā dzīvesvieta”, pamatojoties uz valstu datu avotiem. Taču dažas dalībvalstis apzinās trūkumus, kurus tās nevar novērst attiecībā uz visiem detalizētajiem (jo īpaši reģionālajiem) datu līmeņiem, kas prasīti saskaņā ar 3. pantu. Piemēram, dažas dalībvalstis nevar piemērot 12 mēnešu kritēriju iedzīvotāju un dzīves notikumu uzskaitē, jo bieži vien saskaņā ar valsts statistikas noteikumiem priekšnosacījums personas iekļaušanai iedzīvotāju skaitā ir balstīts uz pastāvīgās dzīvesvietas kritēriju valstspiederīgajiem vai sešu mēnešu kritēriju. Atsevišķos gadījumos datu salīdzināmību ietekmē specifiskas nelielas problēmas saistībā ar to, ka tiek izmantots tikai jēdziens “pastāvīga reģistrācija”, kas neietver kritēriju par pavadīto laiku. Lai atrisinātu šīs problēmas, ir vajadzīgs papildu darbs, lai izstrādātu “iedzīvotāju” statistiskās definīcijas.

¹⁷ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data> (pieejami tikai angļu, franču un vācu valodā).

¹⁸ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Eurostat_regional_yearbook (pieejama tikai angļu, franču un vācu valodā).

¹⁹ Piemēram, skatīt jaunāko *Eurostat* paziņojumu preseī par pirmajām iedzīvotāju skaita aplēsēm (2018. gada 10. jūlijs): “*EU population up to nearly 513 million at 1 January 2018*” (“ES iedzīvotāju skaits 2018. gada 1. janvārī sasniedzis gandrīz 513 miljonus”) (pieejams tikai angļu, franču un vācu valodā).

²⁰ <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population> (pieejami tikai angļu, franču un vācu valodā).

²¹ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/64157/4392716/ESS-QAF-V1-2final.pdf/bbf5970c-1adf-46c8-afc3-58ce177a0646> (pieejams tikai angļu valodā).

Kopumā demogrāfijas statistika laika gaitā ir salīdzināma. Tomēr tas var mainīties, ja dalībvalstis uzlabos vai mainīs savu metodiku vai pielāgos teritoriālās vienības, kuras izmanto statistikā. Tas ir pienācīgi norādīts datu izplatīšanas tabulās *Eurostat* datubāzē un dokumentētās lietotājiem paredzētajos metadatos *Eurostat* tīmekļa vietnē vai attiecīgās publikācijās.

3.6. Kvalitātes uzlabošanas pasākumi

Eurostat turpina risināt atsevišķus Regulas neievērošanas gadījumus, kad dati ir nepilnīgi, zemā kvalitātē vai netiek iesniegti tiesību aktos noteiktajos termiņos. *Eurostat* pastāvīgi uzrauga un izvērtē datu sniegšanas aspektus un sazinās ar attiecīgajām dalībvalstīm tehniskā un administratīvā līmenī, lai atrisinātu problēmas.

4. DATU VĀKŠANAS UN NOVĒRTĒŠANAS METODES

4.1. Dati, kas jāsniedz saskaņā ar Regulas 3. pantu

Dalībvalstis apkopo datus, izmantojot pašas savus valstu avotus un praksi, taču to pienākums ir nodrošināt nosūtīto datu un metadatu kvalitāti un izmantot tādus datu avotus un metodikas, kas ļauj tām ievērot vienotās reglamentētās definīcijas. *Eurostat* var izvērtēt valstu praksi, jo dalībvalstīm ir jāziņo tam par izmantotajiem datu avotiem, definīcijām un novērtēšanas metodēm un jāinformē par jebkādam izmaiņām.

Lai izpildītu Regulas prasības, dalībvalstis ir uzlabojušas saskaņā ar 3. pantu *Eurostat* nosūtītās statistikas kvalitāti, izmantojot papildu avotus, piemēram, veselības apdrošināšanas reģistrus, nodokļu reģistrus un 2011. gada iedzīvotāju skaitīšanas datus. Turklāt pēdējos gados lielākā daļa dalībvalstu ir veikušas, plāno vai apsver veikt būtiskas izmaiņas attiecībā uz datu avotiem un metodēm, kuras tās izmanto to iedzīvotāju un mājokļu skaitīšanā; lielākoties izmaiņas ir saistītas ar to datu plašāku izmantošanu, kurus iegūst no administratīvajiem avotiem, un ar atteikšanos no tradicionālās iedzīvotāju skaitīšanas, ierodoties pie viņiem mājās vai izmantojot pasta pakalpojumus. Tam ir būtiska ietekme uz ikgadējās demogrāfijas statistikas sagatavošanu, kā izskaidrots 4.3. un 5. punktā tālāk.

4.2. Dati, kas jāsniedz saskaņā ar Regulas 4. pantu

Saskaņā ar Regulas 4. pantu dalībvalstīm ir jāziņo *Eurostat* par iedzīvotāju kopskaitu saistībā ar īpašām Savienības vajadzībām, pamatojoties uz striktu jēdziena “pastāvīgā dzīvesvieta” definīciju. Dalībvalstis to var aprēķināt pēc “likumīgi dzīvojošo” vai “reģistrēto” iedzīvotāju skaita, izmantojot zinātniski pamatotas, dokumentētas un publiski pieejamas novērtēšanas metodes.

Saskaņā ar valstu metadatu datnēm lielākā daļa dalībvalstu aplēš savu “pastāvīgo iedzīvotāju” kopskaitu, jo tās nevar to noteikt tieši.

Dažas dalībvalstis ziņoja *Eurostat*, ka tās aprēķina savu “pastāvīgo iedzīvotāju” skaitu, piemērojot valsts iedzīvotāju skaitam vispārēju korekciju, lai ietvertu:

- nepietiekami uzskaitītās migrācijas plūsmas (t. i., cilvēkus, kuri nav reģistrējušies, ierodoties dalībvalstī, vai nav izreģistrējušies, aizbraucot no tās); un/vai
- nepietiekami uzskaitītos iedzīvotāju dzīves notikumus (t. i., notikumus, kas notiek ārvalstīs, bet par kuriem netiek ziņots vai tiek ziņots novēloti).

Citām dalībvalstīm ir jāpielāgo viņu valstī izmantotais jēdziens “uzturēšanās ilgums”²², lai varētu aprēķināt “pastāvīgo iedzīvotāju” skaitu, pamatojoties uz 12 mēnešu uzturēšanās ilguma kritēriju.

Eurostat nav novērojis neatbilstības metodikā, ko izmanto saistībā ar metadatu datnēm un dokumentāciju, kuru nosūta dalībvalstis, kā arī nav konstatējis kvalitātes problēmas attiecībā uz rezultātiem.

4.3. Izmaksas un slogs

Regulas 7. panta mērķis ir samazināt par statistikas datu sniegšanu atbildīgo personu atbilžu sniegšanas slogu. Tas ļauj dalībvalstīm:

- izvēlēties datu avotus saskaņā ar valstu tiesību aktiem un praksi; un
- izmantot atbilstošas statistiskās novērtēšanas metodes, ja vien tās ir zinātniski pamatotas un dokumentētas.

Lielākā daļa dalībvalstu savā metadatu informācijā norāda, ka tās izmanto administratīvo datu avotus, lai sagatavotu demogrāfijas statistiku, tātad respondenti neizjūt slogu.

Slogs, kas uzlikts VSI, ietver tikai saskaņā ar Regulu prasīto datu atlasīšanu un attiecīgo tabulu sagatavošanu. Tas tiek uzskatīts par minimālo iespējamo slogu. Tomēr tām VSI, kuras valstu statistikā neizmanto “pastāvīgās dzīvesvietas” definīciju, uzlikto slogu attiecībā uz iedzīvotāju skaita noteikšanu (kā prasīts 4. pantā) pirmajā pārskata gadā var uzskatīt par lielāku, jo tām bija jāizstrādā īpaša metodika un no 2014. gada jāpiemēro novērtēšanas metode.

5. PRIEKŠIZPĒTE

Saskaņā ar Regulas 8. pantu dalībvalstīm ir jāveic priekšizpēte par definīcijas “pastāvīgā dzīvesvieta” izmantošanu attiecībā uz iedzīvotājiem un dzīves notikumiem. Izpēte ietver pašreizējo un potenciālo datu avotu analīzi, datu apstrādi un iespēju novērtēt vajadzīgo statistiku. Tās galvenais mērķis ir novērtēt iespējas uzlabot jēdzienu un definīciju salīdzināmību, tādējādi nodrošinot labāku datu kvalitāti un salīdzināmību.

ES/EEZ valstis²³ veica priekšizpēti par definīcijas “pastāvīgā dzīvesvieta” izmantošanu visiem iedzīvotāju un dzīves notikumu dalījumiem, kas prasīti saskaņā ar Regulu, lai novērtētu, vai būtu iespējams izmantot vienu un to pašu jēdziena “iedzīvotāji” definīciju attiecībā uz visām dalībvalstīm un visiem datiem. Finansiālais atbalsts tika sniegts dotāciju formā. Visas dalībvalstis iesniedza *Eurostat* ziņojumus par izpētes rezultātiem Regulā noteiktajā termiņā (līdz 2016. gada 31. decembrim). Ziņojumi liecina, ka dažās dalībvalstīs, jo īpaši tajās, kas izmanto administratīvo datu avotus, lai sniegtu *Eurostat* datus par demogrāfijas statistiku un iedzīvotāju skaitīšanu (kas vairākās dalībvalstīs ir demogrāfijas statistikas pamats), šīs definīcijas piemērošana būtu problemātiska.

Šī problēma var vērsties plašumā, ja palielināsies to dalībvalstu skaits, kuras izmanto administratīvo datu avotus. Piemēram, pašreizējais darbs saistībā ar sagatavošanos 2021. gada iedzīvotāju un mājokļu skaitīšanai liecina, ka 13 no 31 ES/EEZ valsts, kas sniedz datus saskaņā ar Regulu, galvenokārt plāno uz reģistru balstītu skaitīšanu, atstojot — tradicionālu

²² Sk. 3.5. punktu.

²³ Regula (ES) Nr. 1260/2013 vēl nav iekļauta Nolīgumā starp Eiropas Kopieniem un Šveices Konfederāciju par sadarbību statistikas jomā.

skaitīšanu, bet 10 — kombinētu skaitīšanu, galvenokārt balstoties uz iedzīvotāju reģistru. Pēc 2021. gada skaitīšanas līdzsvars var vēl vairāk novirzīties uz reģistriem, jo dažas dalībvalstis, kas joprojām īsteno tradicionālo skaitīšanu, meklē īstenojamas alternatīvas pieejas, kuru pamatā ir administratīvie dati.

Rezumējot:

- dažas dalībvalstis aprēķina savu iedzīvotāju skaitu katru gadu, izmantojot demogrāfijas komponentus (dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumu skaitu, nāves gadījumu skaitu, datus par imigrāciju un emigrāciju), pielāgojot tos 2011. gada iedzīvotāju skaitīšanas datiem;
- citas valstis aprēķina iedzīvotāju skaitu, pamatojoties uz statistiskiem iedzīvotāju reģistriem; un
- vairākas valstis izmanto vai izmantos vairākus (parasti administratīvo) datu avotus, lai noteiktu “pastāvīgajā dzīvesvietā” dzīvojošo iedzīvotāju skaitu, jo īpaši iedzīvotāju skaitīšanas sistēmas uzlabošanas kontekstā.

Galvenās problēmas un sarežģījumus, kas minēti dalībvalstu ziņojumos attiecībā uz iespējamību izmantot jēdzienu “pastāvīgā dzīvesvieta”, var sagrupēt šādi:

- tiek izmantotas dažādas “uzturēšanās ilguma” definīcijas: 3 mēneši, 6 mēneši, 9 mēneši, 12 mēneši vai nenoteikts laiks. Parasti dalībvalstis uzturēšanās ilgumu var tuvināt 12 mēnešiem, bet galvenokārt ar vispārēju korekciju apkopotā līmenī (t. i., datiem, kas prasīti saskaņā ar Regulas 4. pantu). Tomēr tās nevar tuvināt uzturēšanās ilgumu 12 mēnešiem detalizētā līmenī, kā prasīts saskaņā ar 3. pantu;
- lai arī izreģistrēšanās un reģistrēšanās jaunā dzīvesvietā bieži vien ir obligāta, vairākās dalībvalstīs tas netiek darīts vai tiek darīts tikai ar zināmu kavēšanos;
- dalībvalstis parasti var saskaitīt tikai tos cilvēkus, kuru uzturēšanās ir legāla vai legalizēta. Tā rezultātā cilvēkus, kuri uzturas valstī neregulāri, nevar saskaitīt, pat ja viņus var uzskatīt par pastāvīgajiem iedzīvotājiem;
- dalībvalstīm, kas izmanto iedzīvotāju reģistru un/vai administratīvos datus, var būt grūtības noteikt “uzturēšanās nodomu”, kas prasīts saistībā ar “pastāvīgās dzīvesvietas” definīciju, jo īpaši atsevišķām īpašām iedzīvotāju grupām (piem., patvēruma meklētājiem);
- ja izmanto iedzīvotāju komponentus no (pastāvīgās dzīvesvietas) skaitīšanas bāzes, būtu jāizvērtē, vai dzīves notikumi atbilst “pastāvīgās dzīvesvietas” jēdzienam, t. i., vai dati par dzīves notikumiem tiek arī savākti saskaņā ar šo jēdzienu. Tomēr šis izvērtējums netiek veikts vienmēr; un
- dažas “pastāvīgo iedzīvotāju” “īpašās grupas”²⁴, piemēram, cilvēkus, kuri gada laikā regulāri uzturas vairākās dzīvesvietās vai kuri var būt neatbilstīgi migranti vai migranti bez dokumentiem, nevar apzināt, vai arī nav iespējams novērtēt, vai viņi ir iekļauti.

Visbeidzot, rezumējot dalībvalstu secinājumus:

²⁴ Ir noteiktas iedzīvotāju grupas, par kurām var rasties neskaidrība attiecībā uz to iekļaušanu dalībvalsts “pastāvīgo iedzīvotāju” skaitā un kuras ir pakļautas īpašam režīmam. Plašāku informāciju skatīt V nodaļā (*Population bases*) šeit: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2015/ECECES41_EN.pdf (pieejams tikai angļu valodā).

- dažas dalībvalstis norāda, ka tās jau nosaka “pastāvīgo dzīvesvietu”, galvenokārt tāpēc, ka to iedzīvotāju skaits tiek aprēķināts katru gadu pēc 2011. gada iedzīvotāju skaitīšanas datiem (iedzīvotāji, kuri dzīvo pastāvīgajā dzīvesvietā), izmantojot iedzīvotāju komponentus (dzīvu bērnu piedzimšanas gadījumu skaitu, nāves gadījumu skaitu, datus par imigrāciju un emigrāciju). Diskusijas ar attiecīgajām valstīm turpināsies;
- dažas valstis novērtē, ka to “valsts iedzīvotāju” (galvenokārt reģistrēto iedzīvotāju) skaits ir ļoti tuvu “pastāvīgo iedzīvotāju” skaitam, jo īpaši kopskaitā, un tāpēc nav vajadzīgs to mainīt, jo kvalitāte ir pietiekami augsta un jebkādas izmaiņas radītu papildu izdevumus. Taču dalītu datu līmenī (t. i., Regulā (ES) Nr. 205/2014 paredzētajos līmeņos) atšķirības var kļūt lielākas un būtu jāizvērtē iespējamā ietekme uz detalizētāku demogrāfijas statistiku; un
- dažās dalībvalstīs “pastāvīgo dzīvesvietu” var noteikt, izmantojot dažādas novērtēšanas metodes, piemēram, izmantojot “signālus” no dažādiem administratīvajiem datiem, lai noteiktu, vai cilvēki dzīvo attiecīgajā dalībvalstī. Tomēr šīs metodes ir jāturpina uzlabot, jo pašlaik tās nevar izmantot visiem nepieciešamajiem dalījumiem, piemēram, dažas valstis nevar noteikt dzīvesvietas reģionu.

6. EIROPAS IEDZĪVOTĀJU STATISTIKAS TURPMĀKA UZLABOŠANA

Šis ziņojums apliecina, ka Regula ir ievērojami uzlabojusi Eiropas demogrāfijas statistiku datu pieejamības, pilnīguma, punktualitātes (attiecībā uz datiem, ko sniedz VSI) un savlaicīguma (attiecībā uz *Eurostat* datu sagatavošanu un izplatīšanu) ziņā. Datu kvalitāti ir veicinājusi šo datu vākšanas apvienošana ar tādu datu vākšanu, kas tiek saņemti saskaņā ar 3. pantu Regulā (EK) Nr. 862/2007, un saistītie īstenošanas pasākumi, kā arī 2011. gada iedzīvotāju skaitīšana. Kvalitāti būtu jāturpina uzlabot, jo īpaši risinot jautājumu par pārāk šauru un pārāk plašu tvērumu.

Oficiālās Eiropas un valstu iestādes, nevalstiskās organizācijas un sabiedrība kopumā labāk izmanto Regulā reglamentēto statistiku. Datiem būtu jāatspoguļo mainīgās lietotāju vajadzības (piem., attiecībā uz Eiropā patvērumu meklējošu cilvēku skaita pieaugumu), ņemot vērā demogrāfiskās izmaiņas, vienlaikus apzinoties datu sniedzējiem uzlikto slogu.

Veidi, kā vēl vairāk var uzlabot situāciju, tiks izvērtēti, gatavojoties rīcībai attiecībā uz ES iedzīvotāju skaitīšanu pēc 2021. gada.

7. SECINĀJUMI

Pateicoties ES/EEZ valstu kopīgajiem centieniem, Regulas īstenošana ir palielinājusi un uzlabojusi kvalitatīvus Eiropas demogrāfijas statistikas izvaddatus.

Var uzskatīt, ka Eiropas demogrāfijas statistikas sagatavošana saskaņā ar Regulu notiek veiksmīgi un sniedz dažādām ieinteresētajām personām un vietējām, reģionālām, valstu un starptautiskām pārvaldes iestādēm vajadzīgos datus. Taču demogrāfiskie rādītāji un iedzīvotāju struktūra nepārtraukti mainās un, tā kā arvien kļūst pieejami jauni datu avoti un metodes, svarīgs uzdevums turpmākajos gados joprojām būs pašreizējo datu sagatavošanas procesu un rezultātu rūpīga uzraudzība saskaņā ar Regulu un paralēlās norises attiecībā uz nākotnes vajadzībām.